

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ NATURA 2000 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Νοέμβριος 2012)

1. Το Natura 2000 αποτελεί ένα ευρωπαϊκό δίκτυο περιοχών (Τόπων Κοινοτικής Σημασίας – Ειδικών Ζωνών Διατήρησης και Ζωνών Ειδικής Προστασίας), το οποίο λειτουργεί με κοινούς ευρωπαϊκούς κανόνες. Στις περιοχές αυτές πρέπει να εφαρμόζονται μέτρα διαχείρισης, να αποφεύγεται η υποβάθμιση και η σημαντική όχληση και να εφαρμόζεται η δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεων, σχεδίων, έργων και δραστηριοτήτων. Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί εργαλείο εφαρμογής της πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη φύση και τη βιοποικιλότητα.
2. Το χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης του Δικτύου Natura 2000 έχει αποτυπωθεί στη στρατηγική για τη βιοποικιλότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου ορίζεται ότι μέσα στο 2012 θα πρέπει να έχει υλοποιηθεί σημαντικό μέρος του Δικτύου. Το 2012 είναι και η καταληκτική χρονολογία που τίθεται από την Οδηγία των Οικοτόπων για τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας, καθώς έξι έτη μετά το χαρακτηρισμό τους οι Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) πρέπει να οριστούν ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ) και να καθοριστούν για αυτές προτεραιότητες και μέτρα. Αντίστοιχα, απαιτείται και η προστασία των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για την ορνιθοπανίδα, για τις οποίες δεν υπάρχει μέσα στο κείμενο της Οδηγίας 79/409 συγκεκριμένη χρονική δέσμευση, αλλά η επιταγή να υλοποιηθεί το Δίκτυο άμεσα.
3. Οι πρώτες ελληνικές ΖΕΠ, οι οποίες ήταν αποκλειστικά δασικές εκτάσεις, υποβλήθηκαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1987. Το 1989 συμπληρώθηκε ο κατάλογος των ΖΕΠ με τους υγροτόπους διεθνούς σημασίας. Το 1992, με την έκδοση της Οδηγίας των οικοτόπων, η Ελλάδα έπρεπε να αναγνωρίσει και να δηλώσει ΤΚΣ για την προστασία τύπων οικοτόπων και ειδών, αλλά και να δώσει στοιχεία για τις ΖΕΠ της ορνιθοπανίδας, τις οποίες είχε ήδη δηλώσει.
4. Για το σκοπό αυτό εκπονήθηκε ένα πρόγραμμα LIFE-NATURE από το Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων και τα Τμήματα Βιολογίας των Πανεπιστημίων Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πάτρας με στόχο την αναγνώριση υποψήφιων περιοχών Natura 2000. Το πρόγραμμα υποστηρίχθηκε από τα, τότε, Υπουργεία ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας, τα οποία και χρηματοδότησαν το 25%. Αυτό το πρόγραμμα έδωσε την πρώτη αξιολόγηση της παρουσίας και κατανομής των ειδών και τύπων οικοτόπων κοινοτικού ενδιαφέροντος στην Ελλάδα, και τον πρώτο κατάλογο των υποψήφιων περιοχών Natura 2000. Το πρόγραμμα βασίστηκε μόνο σε βιβλιογραφική εργασία.
5. Μετά από επεξεργασία των στοιχείων από ομάδα εργασίας των δύο Υπουργείων, το 1996 και το 1997 προτάθηκαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή οι πρώτοι ΤΚΣ και συμπληρώθηκε ο κατάλογος των ΖΕΠ. Το δίκτυο των ΤΚΣ ως έχει σήμερα, προήλθε από 11 διαδοχικές επιπλέον υποβολές περιοχών ή επικαιροποιήσεις στοιχείων από το 1999 έως το 2012, ενώ αντίστοιχα, για τις ΖΕΠ από έξι διαδοχικές επιπλέον υποβολές περιοχών ή επικαιροποιήσεις στοιχείων από το 2001 μέχρι το 2012.
6. Η συμπλήρωση του δικτύου των ΤΚΣ βασίστηκε κατά κύριο λόγο στα συμπεράσματα των Βιογεωγραφικών Σεμιναρίων της μεσογειακής ζώνης που αφορούν στην αξιολόγηση της επάρκειας των προτεινόμενων ΤΚΣ για την αποτελεσματική προστασία των τύπων οικοτόπων και ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος, τα οποία υλοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην Ελλάδα οι εκκρεμότητες για τη συμπλήρωση του δικτύου των ΤΚΣ στη χέρσο είναι μικρές, και αφορούν κατά κύριο λόγο επιστημονικές επιφυλάξεις για συγκεκριμένα είδη και τύπους οικοτόπων. Οι εκκρεμότητες για τη συμπλήρωση του δικτύου των θαλασσιών ΤΚΣ είναι σημαντικές.
7. Η συμπλήρωση του δικτύου των ΖΕΠ βασίστηκε στην Απογραφή IBA 2000 του BirdLife International. Το 2008, η Ελλάδα καταδικάστηκε από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, διότι ο αριθμός και η συνολική επιφάνεια των Ελληνικών ΖΕΠ υπολείπονταν σημαντικά σε αριθμό και σε έκταση του καταλόγου IBA 2000. Μετά από μελέτη, υποβλήθηκε από την Ελλάδα ένας σημαντικός αριθμός νέων ΖΕΠ με τελικό αποτέλεσμα η υπόθεση της καταδίκης να αρχαιοθετηθεί από το Κολλέγιο των Επιτρόπων το

Νοέμβριο του 2011. Σε εκκρεμότητα παραμένει ο χαρακτηρισμός θαλασσίων ΖΕΠ στην Ελλάδα.

8. Σήμερα το ελληνικό δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει 419 περιοχές: 241 ΤΚΣ - ΕΖΔ και 202 ΖΕΠ, ενώ 24 περιοχές είναι ταυτόχρονα ΤΚΣ και ΖΕΠ. Η έκταση των ΤΚΣ ανέρχεται σε 2.807.512 ha που καλύπτουν 16,3% της Ελληνικής χέρσου και 5,7% των χωρικών υδάτων. Η έκτασή των ΖΕΠ ανέρχεται σε 2.952.476 ha και καλύπτουν 21,1% της χέρσου και 1,4% των χωρικών υδάτων. Συνολικά, η έκταση του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα ανέρχεται σε 4.294.205ha και καλύπτει 27,2% της χέρσου και 6,1% των χωρικών υδάτων. Η έκταση του ελληνικού δικτύου Natura 2000 αντιστοιχεί στο 4,5% της έκτασης του ευρωπαϊκού δικτύου, φέρνοντας την Ελλάδα στη δέκατη θέση σε σχέση με τα 27 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο μέσος όρος κάλυψης εθνικού εδάφους χέρσου της Ευρώπης είναι 17,5%, οπότε η Ελλάδα τοποθετείται στην έκτη θέση μεταξύ των 27 κρατών-μελών, μετά τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, την Κύπρο και την Ισπανία.
9. Η πλειονότητα των περιοχών του Δικτύου Natura 2000 είναι μεγάλης έκτασης και λόγω της ιδιαίτερης βιοποικιλότητας του ελληνικού χώρου, οι περιοχές περιλαμβάνουν ποικιλία τύπων οικοτόπων και οικοτόπων ειδών.
10. Σε μεγάλο μέρος της έκτασης του Natura 2000 έχει πραγματοποιηθεί αναλυτική χαρτογράφηση των τύπων οικοτόπων στο πλαίσιο του προγράμματος «Αναγνώριση και περιγραφή των τύπων οικοτόπων σε περιοχές ενδιαφέροντος για την διατήρηση της φύσης», το οποίο εκπονήθηκε με χρηματοδότηση από το Β' και Γ' ΚΠΣ (1999-2001). Στο πλαίσιο του έργου αυτού παρήχθησαν αναλυτικοί χάρτες βλάστησης τύπων οικοτόπων κλίμακας 1:50.000, οι οποίοι παρουσιάζονται και σε κλίμακα 1:20.000.
11. Τμήμα των περιοχών του δικτύου Natura 2000 είναι χαρακτηρισμένο ως προστατευόμενο σύμφωνα με τη δασική νομοθεσία. Τμήμα του δικτύου, περίπου το 25% της έκτασής του, είναι χαρακτηρισμένο σύμφωνα με το νόμο 1650/1986 όπως ισχύει σήμερα μετά την έκδοση του νόμου 3937/2011. Τα δύο αυτά τμήματα έχουν πολύ μεγάλο ποσοστό αλληλοεπικάλυψης. Με το νόμο 3937/2011, 239 ΤΚΣ χαρακτηρίστηκαν ήδη ως ΕΖΔ.
12. Επιπλέον, έχουν θεσμοθετηθεί οριζόντιες προβλέψεις περιορισμών και ρυθμίσεων εντός των περιοχών Natura 2000, οι οποίες περιλαμβάνονται στο νόμο 3937/2011, στα ειδικά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης, στο νόμο 3851/2010 για τις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας, στην εναρμόνιση της Οδηγίας 79/409 για τα είδη ορνιθοπανίδας χαρακτηρισμού, στα δασικά διαχειριστικά σχέδια, στα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα και στη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης.
13. Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων καταδίκασε την Ελλάδα, γιατί δεν έχει θεσπίσει και εφαρμόσει ένα συνεκτικό, συγκεκριμένο και ολοκληρωμένο νομικό καθεστώς, ικανό να εξασφαλίσει τη βιώσιμη διαχείριση και την αποτελεσματική προστασία των ΖΕΠ. Η Ελλάδα, παράλληλα με τις υπόλοιπες προσπάθειες που κάνει, εκπόνησε και τη μελέτη «Προσδιορισμός δραστηριοτήτων συμβατών με τα είδη χαρακτηρισμού των υφιστάμενων ΖΕΠ» και θεσμοθέτησε συμπληρωματική εναρμόνιση της Οδηγίας 2009/147 (κωδικοποίηση της 79/409).
14. Περαιτέρω, έχουν ιδρυθεί 29 Φορείς Διαχείρισης, που καλύπτουν περίπου το 23% της έκτασης του Natura, ήτοι περίπου 1.000.000 ha.